

Sîreti Sûrette Görmek I-II

Çalıştay Tebliğler Kitabı

I- Kurmaca Dünyada
Hz. Peygamber'i
Yazmak

II- Modern Şiirde
Hz. Peygamber'i
Söylemek

Sîreti Sûrette Görmek I-II
Çalıştay Tebliğler Kitabı

ISBN
978-605-85696-5-2

Bu kitap; Meridyen Destek Derneği, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi işbirliği ile 29 Kasım 2017 ve 11 Nisan 2018 tarihlerinde düzenlenen “Sîreti Sûrette Görmek” üst başlıklı çalıştaylarda sunulan tebliğlerin derlenmesiyle oluşturulmuştur. Tebliğlerin içeriğinden yazarları sorumludur.

© Meridyen Destek Derneği | Ekim 2018 - İstanbul

İletişim

Altunizade Mah. Mahir İz Cad. No: 26 Kat: 3 34662
Altunizade, Üsküdar / İstanbul
www.meridyendernegi.org – meridyen@meridyendernegi.org

Kapak Hattı: Ali Toy
Düzeltili: Turgay Bakırtaş
Kitap Tasarımı: Yunus Emre Kaya

Baskı ve Cilt: Seçil Ofset
100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi
4. Cadde No:77 Bağcılar-İstanbul
Tel: 0212 629 06 15
Matbaa Sertifika No: 12068

İsa Peygamberi Yeniden Canlandıran Bir Roman Olarak “Yeniden Çarmıha Gerilen İsa”

Ertan Örgen*

Giriş

Bu metin, “Kurmaca Dünyada Hz. Peygamber’i Yazmak” başlığı altındaki tartışmaya, Batı romanında İsa Peygamberi anlatan bir eser üzerinden bakmanın katkı sağlayacağı düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Batı romanının Hz. İsa’yı birçok eserde doğrudan veya dolaylı ele aldığı bilinmektedir. Konuşmamız için bu eserlerden biri olan Nikos Kazancakis’in (1883-1957) *Yeniden Çarmıha Gerilen İsa* (1954) adlı romanını örnek seçtik. Bu eserde İsa Peygamberin anlatımı “yeniden doğuş” teması üzerine kurulmuştur.

Öncelikle konumuz açısından roman türü dolayısıyla “itiraf” ve “Batı romanı dışındaki edebiyatlarda yer alan savunma” psikolojisine değinelim. Roman bir itiraftır, drama düşmüş bireyin beşeri bir sınavdan geçmesi, kendisini temizlemesi için pişmanlığını dile getirmesidir. Bu, kötülüğü anlatmak manasına da gelir. Balzac, Dostoyevski romanlarında okuduğumuz aslında böyle bir çizgidir. Kötülük ve itiraf mekanizması biçiminde bir kuruluş, özellikle burjuvanın kendi metafiziğini kurması bakımından önem taşır. Moretti, Marks’ın “Katı olan her şey buharlaşıyor” sözünü yorumlarken, “*Burjuvazi hepsinin üstündeki kutsallık örtüsünü çekip attı*” ifadesine bağlı olarak şu yargıya ulaşır: “*Burjuva, egemenliğini bir yığın simgesel düzenbazlığın ardına gizlemek yerine, bütün toplumu kendisi hakkındaki gerçekle yüzleşmeye zorlar. İnsanlık tarihinin ilk gerçekçi sınıfıdır.*” (2015: 120-121). Roman türünü doğuran toplumsal yapı, gerçekle baş başa kalmayı göze alırken dünyaya bağlı bir ahlak

* Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

kurmak amacıyla bu yüzleşmeyi kabul eder. Jameson'ın "Bütün üçüncü dünya edebiyatları siyasal alegorilere yaslanır" iddiası da Batı romanı ile diğer roman dünyaları arasında çok keskin bir ayırım getirerek romanın farklı söylemlerine vurgu yapar. Bu aslında türün ilgili sosyoloji dışında pejoratif nitelik taşıdığına imadır. İtiraf ve ideolojik söylem, elbette kendisine mahsus toplum ilişkilerinin sonucudur. Türkiye'de bu sosyoloji, Batı ile birebir, eşzamanlı olmasa da kurulmuştur. Jameson'ın alegorisi de dâhil edilerek romandaki drama düşen insan ve toplum ilişkisi Türk romanı çerçevesinde, Batılılaşma, milliyetçilik, kırsal-şehir geçişi, modernleşme ve küreselleşme etrafında süreci yaşamıştır. Ama seküler zihniyetin içinde dini olanın nasıl anlatılacağına ilişkin örnekler yetkin düzeyde verilemediği için bu sosyolojinin sınavı yeni belirmektedir. Oysa Batı romanında, İsa Peygamber tasavvuru trajik, politik, beşeri açılardan anlatılmıştır.

Batı Romanında İsa Peygamberin Kurgulanması

Batı roman'ında, İsa Peygamberin rahatlıkla anlatılmasında resim sanatının payı büyük olsa gerektir. Onun farklı hikâyeler eşliğinde gösterilmesi yazar muhayyilesini de beslemiş olmalıdır. Ayrıca sanatsal İsa tasavvuru da uzun bir gelenek kurmuşa benziyor. Roman sanatı açısından şu örnekleri hatırlayabiliriz:

Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler* (1880) romanında, dünyadan kovulmuş İsa Peygamber tasavvurunu işler. Romanın "Büyük Engizisyoncu" bölümünde, inançsız kardeş İvan'ın yazdığı ve ilk defa dindar kardeş Alyoşa'ya anlattığı hikâye, yeryüzüne geri dönen İsa Peygamberin "Büyük Engizisyoncu" tarafından yakalatılıp hapse atılması üzerinedir. O, İsa'ya neden geri döndüğünün hesabını sorarken İsa onu gülümseyerek dinler. Engizisyoncu, İsa çarmıha gerildikten sonra insanların içine düştüğü zor durumları anlatır ve onun sunduğu seçme özgürlüğünün insanlara taşıyamayacakları bir ağırlık getirdiğini, bu ağırlıktan kurtulmak için onu birbirlerine devretmeye çalıştıklarını söyler. Bunun için din adamlarının çok çabaladıklarını, insanlara ekmek vererek onları kendilerine bağladıklarını anlatır. Engizisyoncu, insanların ihtiyacının özgürlük değil, mucize, sır ve otorite olduğundan bahseder ve sonra İsa'yı gecenin karanlığında sokaklara bırakır. Ortodoks Dostoyevski'nin tezatlarla dolu Hıristiyanlık düşüncesi bir yandan Şeytan anlamında Engizisyoncu, bir yandan inançlı ve peder adayı Alyoşa karşıtlığında sunulmuş olur.

II. Dünya Savaşı'nın yıkıcılığından etkilenen ve iyiliğin yaşayamayacağı fikrini taşıyan William Golding'in *Sineklerin Tanrısı* (1954) romanında İsa temsili, Simon adlı bir çocuk üzerinden verilir. Saralı, diğer çocuklara benzemeyen, hisleri kadar akli da aktif olan Simon, sadece çocukların düştükleri ıssız adada, rüzgârın etkisiyle beliren canavarın ne olduğunu çözmeyi başarır. Ancak diğer çocuklar tarafından öldürülür. "İnsanlar hakikat bilgisini istememektedirler" mesajı yine karşımıza çıkar.

Sıradan bir hayat tasavvurunda İsa, Kazancakis'in *Günaha Son Çağrı* (1955)

romanında yer alır. Yazar, onu akılcı bir bakış açısından, Tanrı'nın oğlu değil, bir marangozun oğlu olarak anlatır. O, eşiyile yaşamayı seçmiş bir çiftçi, efsane ve mucizelerden arındırılmış ve elinde sadece iyiliği olan birisidir. Bu tasavvur, kilise tarafından onaylanmamış ve yazar aforoz edilmiştir.

Dan Brown, popüler düzeydeki *Da Vinci'nin Şifresi*'nde (2003) yer alan beşeri İsa göndermelerini bir röportajında şöyle açıklar: “*Tabii bazı radikaller için roman dine küfür etmek olarak algılandı, eleştirildi. Benim için ise durum farklı. Bana göre İsa'nın bize daha fazla benziyor olması benim dine olan inancımı daha arttırıyor. Bence Hz. İsa çarmıha gerilmedi.*” (Özök, 2009).

Ayrıca buraya, Batı sinema film ve dizilerinde çok sayıda örneğin bulunduğunu da ekleyelim. Bu bilgiler bize, sanatçıların İsa peygamberi kendi bakış açılarına göre rahatlıkla anlatabilme alışkanlığı ve özgürlüğü içinde olduklarını gösterir. İlk defa Pavlus'un kurguladığı İsa imajının “beşeri İsa” yerine geçtiği, aslıyla hiçbir bağının kalmadığı bilinen bir doğrudur. Bu nedenle Hıristiyan kültüründe, Hz. İsa'nın tebliğ ettiği dinin yerine, hayatta karşılığı bulunmayan bir “sanatsal İsa imajı” yerleştirilmiştir. Bir anlamda onun gerçek kimliği yok edilip sevgi ve itiraf dolu bir algı ortaya çıkarılmıştır. Bütün bu tahayyül; azizler, havariler, İncil'deki hikâyeler etrafında durmaksızın resimler üreterek trajik bir algı meydana getirmiştir.

Bizim Kur'an bilgimize göre Hz. İsa'nın ismi veya bir sıfatı, on beş surede, doksan üç ayette zikredilmektedir. Bu ayetlerde Hıristiyan algısını besleyen İsa Peygamber ve çarmıh hadisesinin gerçekleşmediği açıkça yer alır: “*Bir de 'Biz Allah'ın peygamberi Meryem oğlu İsa Mesih'i öldürdük' demeleridir. Oysa onu ne öldürdüler, ne de astılar. Fakat öldürdükleri kimse, onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler, ondan yana tam bir kuşku içindedirler. O hususta bir bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Onu kesinlikle öldürmediler.*” (Nisa-157). Ayrıca Hz. Peygamber, Müslümanlara, İsevilerin yukarıda sözünü ettiğimiz tavırlarından uzak durmalarını öğütler: “*Hıristiyanların Meryem oğlu İsa'yı aşırı yücelttikleri gibi siz de beni aşırı yüceltmeyin. Ben, sadece ve sadece bir kulum. O halde benim için Allah'ın kulu ve elçisi deyin.*” (Buhari, Enbiya 3484).

Batı romanının İsa Peygamber algısı, sanatsal bir dönüştürmeyle birlikte yürümekte ve romanın seküler ahlakını da beslemektedir. Oysa Hz. Peygamber kendisini “Allah'ın kulu ve elçisi” diye tanımlamakta ve böyle anılmayı istemektedir. Onu anlatan veya anlatacak romanların bu hakikat ölçüsüne bağlı kalması ve niteklili olması, yeni kuşaklara zamanın dayatmaları karşısında önemli bir alternatif sunacaktır. Çünkü günümüzde, wappad romanları denilen ve Batı dizilerinin birebir kopyası olan yayınların ulaştığı okur sayısı bile inanılmaz düzeydedir.¹

1 “Kötü Çocuk” ilgili sitede 100 milyon okunma sayısına ulaşmıştır.

Yeniden Çarmıha Gerilen İsa Romanında Yeniden Canlandırma

Yunanistan'ın Likovrisi köyünde geçen romanda, çatışma yedi yılda bir tekrarlanan Paskalya merasimindeki görev taksimiyle başlar. Papaz, köyün ileri gelenleriyle yaptığı toplantıda bu geleneği hatırlatır: *“Her yedi yılda bir, Kutsal Hafta geldiğinde, kendi kişiliklerinde İsa'nın acılarını canlandıracak beş altı hemşerimizi seçme, köyümüzde babadan oğula geçen eski bir gelenektir. Altı yıl geçti, yedinciye giriyoruz. Bugün bizler, köyün ileri gelenleri olarak üç büyük havariyi; Petrus, Yakup ve Yahya'ya, Yahuda İskariyot'u ve Fahişe Mecdelli Meryem'i canlandırmaya en fazla layık olanları seçmek zorundayız. Ve hepsinden önemlisi, Tanrı beni bağışlasın, bütün yıl boyunca yüreğini tertemiz tutmuş kişi de çarmıha gerilmiş İsa'yı temsil edebilir.”* (21). Ayrıca İsa'nın insan sürüsünün çobanı oluşunu ekleyerek temsilcinin çoban olması gerektiğini ima eder. İsa Peygamberi canlandıracak kişi olarak Manolios seçilir. O, on beş yaşına kadar Aya Pantelemion Manastır'ında papazın yanında dini hikâyeler dinleyerek büyümüş, sonra Yargıç Patrierheas tarafından hizmetine alınmış bir gençtir. Şimdi yargıcın çobanlığını yapmaktadır. Kendi halinde yaşayan, dini ibadetlerini yerine getiren bu çalışkan genci, Yargıç, bir hizmetçisinden olan kızı Lenio ile evlendirecektir. Burada ikonlardaki resimlerle onun fiziksel benzerliğine de vurgu yapılır. *“Kuzu gibi uysaldır, okumasını da bilir, manastırda da bulunmuş. Mavi gözleri, bal sarısı sakalıyla tam ikonlardaki İsa sanki. Üstelik dindar. Her pazar, ayini dinlemek için dağdan gelir. Ne zaman günahını çıkarsam onu kınayacak herhangi bir kusurunu bile bulmamam.”*(23). Manolios, Hz. İsa'nın marangozluk mesleğine ve mecaz olarak sürü çobanlığına da gönderme yapılarak kurgulanır. Ancak o, kendisini İsa olmaya layık görmez. Çünkü bir kadına dokundum, der. Papaz, bu konuda onu ikna eder.

Köyün fahişesi dul Katerina, zengin bir fahişe iken İsa'nın sözleriyle doğru yolu bulan Mecdelli Meryem rolünü kabul eder ve hızla değişir, erkeklerden uzaklaşır. Olayların gelişiminde köyün ağası olan Türk tarafından öldürülür. Yaşamayı ve eğlenmeyi seven kadın, kendisini toplumu için feda eden bir figüre dönüşür.

Yargıç'ın zayıf oğlu Mihelis, İsa'yı son anına kadar izleyen ve annesini emanet ettiği Vaftizci Yahya'yı memnuniyetle canlandıracağını söyler: *“Çocukluğumdan beri ikonlardaki bu havariye hayranlık duymuşumdur. Her zaman genç, yakışıklı, tatlılık doludur.”* (29). O, romanda öldürülmez ama onun yerine öğretmenin başı kayayla ezilir.

Köyün kahvecisi Kostandis, Yakup'u; eşeğiyle postacılık ve satıcılık yapan Yannakos, Petrus'u canlandıracaktır. Görevler dağıtılırken Yannakos, İsa'nın, Paskalya'dan bir gün önce Kudüs'e eşeğin sırtında girdiği İncil bilgisine göre, bu görevi kendi eşeğinin üstlenmesini de ister.

Kötüler ise şöyle sıralanır: Alçı yiyen diye bilinen ve Dul Katerina'ya âşık, eşine kötü davranan Panayotaros, Yahuda'yı istemeyerek kabul eder. Cimri Ladas, başkâhin ve malına düşkün, İsa peygamberin öldürülmesi gerektiğini yayan Kayafa'yı canlandıracaktır. Buna itiraz eden Ladas, şöyle ikna edilir: *“Diğerleri gibi senin de*

fedakârlık etmen gerekiyor Mr. Ladas. Sonra cehennem ateşini düşün. Tanrının hoşuna gidecek bu işte bize yardım edersen günahlarının çoğu silinecektir. Bizi zor durumda bırakma. Tanrı bunu defterine yazacaktır.” (26).

Yargıç Patriarheas, olaylar geliştikçe İsa'ya yardım etmiş, ama sonradan çarımha gerilmesini de istemiş olan Romalı komutan Pontius Pilatus'u temsil edecektir. Benzer bir durum İsa'yı dinleyip hak verme konusunda köyün ağası Türk için de söz konusudur. O, Manolios'u yaka paça evinden atacaktır. Bu rol iki kişiye dağıtılmıştır.

Bu ayinin dini bir kimlik kazanması, aslıyla ilgisinin ne olduğunun hiç düşünülmemesi bir soru işaretidir. Yani canlandırma bir açıdan günahların kefareti gibi görülmekte ve günahı basitleştirme gibi bir içerik taşımaktadır. Fakat role girenlerin hayatlarında değişiklikler meydana gelmektedir. Örneğin son kez İsa olmayı kabul eden Haralambis Efendi, haçı taşımaya layık olmak için bir yıl boyunca çalışmış, sonunda aklını yitirmişti. Varlıklı bir insan olmasına karşın dikenden tacını başına takmış, haçı omuzuna yüklenmiş ve Trabzon'daki Sümela manastırına giderek keşiş olmuştur. Bu, ailesinin felaketi olmuş, karısı ölmüş, çocukları dilenmeye başlamıştır. Dolayısıyla bu ritüel, otorite (din ve güç) tarafından bir çeşit uzaklaştırılma anlamına gelmektedir.

Bolşevik İsa

Asıl sınav ve iyilik-kötülük ayrışması, çölde halkına yol gösteren Musa'ya benzetilen Papaz Fotis'in, bir yığın insanla Likovrisi'ye gelip toprak istemesiyle başlar.² Bu isteğe papaz ve yargıç karşı çıkar. Manolios, onları Yunanistan'a ilk gelen Hıristiyanların kaldığı Sarakina adındaki mağaralara götürür. Canlandırma merasim olmaktan çıkıp böylelikle insanlığın ve dinin sınavına dönüşür.

En büyük değişiklik Paskalya gününde İsa Peygamberi canlandırma teklifi ni kabul eden Manolios'tadır. Artık dünyevi zevklere mesafeli durur, inzivaya çekilir ve düşünmeye başlar. Rüyalarında hep nişanlısı Lenio ile köyün fahişesi Dul Katerina'yı görür. Dinlediği hikâyelerde Mecdelli Meryem'in ona dokunmamasını söyleyen İsa Peygamberi örnek alarak kadınlardan uzak durmaya çalışır. Daha ileri gider ve nişanlısı Lenio'dan ayrılmaya karar verir. Bu kısım, İncil'deki Ruhü'l Kudüs tarafından çöle götürülüp sınavdan geçirilen İsa Peygamber epizodunun tekrarıdır. Manolios, etrafında Tanrı'nın dolaştığı gibi bir duyguya kadar ilerler. Bu şehvet ve İsa bağlılığı çatışması sebebiyle yüzünde sivilceler oluşur. Aslında cüzama yakalanmıştır. Bir nevi, yüzüne bakılmayacak suretle acı çekerek sınavını vermektedir.

İnzivadaki Manolios'u ziyarete gelen üç havari rolündeki Yannakos, Mihelis ve

² Yunanlılar kendi içlerinde 1917-1920/1920-1922 yılları arasında Venizelos ve Konstantin grupları arasında savaşmışlardır. Bu tarihsel ve sosyolojik olayı Kazancakis romanına yerleştirir.

Kostandis; İncil'den rastgele okudukları bir bölümde adeta oradaki maceranın içine gönüllü olarak girerler: *"Ve kalabalığı görünce dağa çıktı ve hazır olunca havarileri geldiler: Ve o ağzını açtı ve, 'Ne mutlu ruhta yoksul olanlara ki, onlar cennettedir.'" (202), Manolios okumayı sürdürür: "Ne mutlu sizlere ki benim yüzünden insanlar size söver; iftira eder. Sizleri yurdunuzdan kovarlar. Sevinin, mutlu olun: çünkü cennette ödülünüz de büyük olacak, çünkü sizden önceki peygamberler de böyle sürülmüş, acı çekmişlerdi." (204). Manolios bunu şöyle yorumlar: "Köyde bütün ekâbirler, varlıklılar, yalancılar ve ahlaksızlar bir gün dördümüzün peşine düşüp doğruyu söyledik diye bizi kovacaklar." (204). Sanki bu yorum, Yannakos tarafından daha net bir İsa trajijine doğru yürütülür: "Papaz Grigoris'in Kayafa gibi önden yürüdüğünü, Ladas'ın da ardından şöyle bağırdığını duyar gibi oluyorum: 'Öldürün onları! Öldürün onları! Sandıklarımızı açıp altınlarımızı onlarla paylaşacaklar! Ve yaşlı Patrierheas'ı da -bana güvenme Mihelis-Pilatus rolünde görüyorum, şöyle diyor: 'Ben ellerimi yıkayıp kurtuldum, onlarla işim yok, öldürün!'" (204). Olacakları önceden görürler ve buradan İsa ile havarileri değişmez bir ritüelin parçasına dönüşmüşlerdir, mesajı çıkar.*

Romanın ilerleyen bölümlerinde Manolios, adeta vahiy gelmiş gibi halka seslenir. İsa'nın bir komşu gibi gün batarken yanına gelip oturduğunu, çivi yaralarından hâlâ kanlar akarken onunla konuştuğunu anlatır. İsa, ona açlık çektiğini, çocuklarının aç olduğunu, elindeki çuvala sadaka toplamaya çıktığını, fakat boş döndüğünü söyler. Manolios, halka, Sarakina bölgesine yerleşmiş göçmenlere yardım etmeleri gerektiğini telkin eder. Yani vahiy süreci gibi bir durum yaşanmış olur. Buna ilk karşı çıkan cimri Ladas ile Papaz Grigoris olur. Birkaç köylü yardım etmeye karar verir. Bu bölüm, İsa peygamberin son günden önce halka doğruları anlatma sahnesine benzer.

Yahya rolündeki Mihelis, babası felç olup ölünce, bütün zenginliğini ve arazilerini göçmenlere dağıtmaya kalkışır, fakat karşısında pederi bulur. Üstelik peder onları, Bolşeviklikle suçlar. Bu epizot şöyledir:

"Bolşevikler! Dünyanın dört direği olan, din, ilke, aile ve mülkiyeti devirmek için Moskova'dan emir alıyorsunuz! O lanet olası Manolios da önderiniz. Papaz Fotis de dünyanın öbür ucundan yeni bir İncil gibi Moskova'nın emirlerini getiriyor.

Bu, İsa Bolşevik demek gibi bir şey! diye karşı çıktı Mihelis.

Ne İsa'sı? Hayalinizde yarattığınız İsa mı, haydutlar? O İsa değil, Deccal'ın ta kendisi!

Kendisini daha fazla kontrol edemeyen Mihelis ayağa fırladı.

Onu siz, kendi görüşleriniz doğrultusunda değiştiren asıl sizsiniz: siz papazlar, piskoposlar, ekabirler! İsa'yı iki yüzlü, döneke, yalancı, korkak bir Ladas Baba; kasaları Türk ve İngiliz altınlarıyla dolu bir tefeci yaptınız... Sizin İsa'nız; onu, derisini ve kesesini kurtarmak için dünyadaki tüm prenslerin işbirlikçisi haline getirdiniz!" (388).

Köyün ekâbirleri, bu bölüşmeyi istemedikleri için onların afroz edilmesine karar verir. Bunun üzerine Sarakina'da kalanlar, kış şartlarında açlık ve sıkıntı içinde perişan olurlar. Sonunda Likovrisi ile kavgaya karar verirler ve ilk önce cimri Ladas'ın kilerini yağmalarlar ve yakarlar. Burada Kayafa rolü devreye girer ve Ladas, Manolios'u katil ve yağmacı ilan ederek öldürülmesini ister.

“İsa'nın vahşi yüzü”, “Boşuna İsa'm Boşuna...” başlıklı bölümler, iyi ve paylaşma yanlısı insanların kaybedeceklerini ima eder.

Papaz Grigoris, köyün Türk ağasını “*Manolios tehlikeli bir Bolşevik'tir ağa,*”, “Onun tek bir amacı var: *Osmanlı İmparatorluğunu yıkmak. Arkasında da Moskoflar var.*” (512) kışkırtmasıyla tamamen yanına alır. Hatta öğretmenin (papazın kardeşi) öldürülme suçunu da Manolios'a yükler.

Panayotaros (Yahuda) tarafından yakalanıp Ağa'nın karşısına getirilen Manolios, “*Kalkın aç kardeşlerim, ezilen dostlarım, daha ne kadar köle olarak yaşayacağız? Daha ne kadar boyunlarımızı Ağa'nın yatağanına uzatacağız?*” diye etrafındakilere seslendim, der. Ağa, onu boğazından tutarak tekme, tokat aşağı itekler. Manolios, artık kurban rolündedir ve güçlkle kiliseye sığınır. Kilisede iken “*Ruhumda olan şeye Bolşeviklik deniyorsa, evet, ben bir Bolşevik'im Peder. İsa ve ben Bolşevik'iz.*” sözlerinden sonra kilisenin ortasındaki kemere yaslanır. Üstünde yer alan Tanrı resminin altında kollarını açıp İsa, Meryem, vaftizci Yahya resimlerine bakarken Papaz Grigoris'in “*kutsuyorum*” telkiniyle katil ruhlu Panayotaros tarafından boğazı kesilerek öldürülür. Ladas dişleriyle onun gırtlğından bir parça et koparır, papaz da kanıyla elini doldurup kilisedekilerin üstüne serper. İsa Peygamberin et ve kanı ritüeli de böylelikle gerçekçi bir sahneye dönüşür.

Romanın finalinde Sarakina'da kalan göçmenler, başka bir yere doğru yola koyulurlar.

Sonuç

Bu romanda yeniden doğuş, bir merasime katılmak suretiyle yaşananların yeniden canlandırılması anlamındadır. İncil'de geçen İsa Peygamber hikâyesi genel hatlarıyla birebir yaşanır ve canlı hâle gelir. Yeniden canlandırma için herkes hazır ve istekli iken zaten değişmez bir kurgunun bulunduğu ve bunun devam edeceği söylenmiş olur. İsa rolü, hakikati ve bölüşmeyi temsil etmeyi sürdürür. Ancak Kazancakis buna Bolşevikliği dâhil eder. Kendi hayatında da bu yıllarda Marksizm'le bağ kurduğu, romanında da Hz. İsa üzerinden Marksizm'e bağlı bir yorum ortaya çıkardığı görülmektedir. Din ve kurban ilgisinde daima acı çekme tecrübesinin olduğu ve dünya adına gücün zulüm taşıdığı, yoksulları ezdiği öne çıkarılır.

Hıristiyan mistisizminde kutsallık ve ihtişamı maddeleştirme, İslam mistisizminde manevileştirme vardır. Onların İsa Peygamberi tanrı ve ikon haline getirme-

leri, Hz. Peygamber'in beşeri oluşu vurgusuna ters bir anlayıştır.

Burjuva, itiraf ve dünyada olma hâli olarak roman, Batı kültüründe doğmuş ve gelişmiştir. Fakat inancın işlenmesinde birçok yazar, tahrif edilmiş İsa bilgisini daima bir acı etrafında anlattığı kadar başkalaştırarak da anlatmıştır. Hatta bunu sinema filmleri ve internet dizilerinde güncelleme eğilimleri de sürmektedir. Tahrif edilmemiş bir Hz. Muhammed (sav) bilgisi içindeki Müslümanların bilgi ve dijital kültürün hegemonyası altındaki dünyada onu ölçüler içinde romanda anlatabilmesi mümkündür. Nitelikli edebi eserlerde zaten telmihler, epizotlar halinde Hz. Peygamber etrafında örneklik açısından anlatımlar bulunmaktadır. Yeni kuşaklar için böylesi bir alternatif üretilmemesi basit telkinlerle yetinilmesi yeni zamanlara hiç bir şekilde cevap verilmeyeceği anlamına gelir.

Kaynakça

Kazancakis, Nikos (2014), *Yeniden Çarmıha Gerilen İsa*, (çev. Tuğrul Tanyol), İstanbul, Can Yayınları.

Moretti, Franco (2015), *Tarih ile Edebiyat Arasında Burjuva*, (çev. Eren Buğlalılar), İletişim Yayınları, İstanbul.

Özkök, Ertuğrul (Konuşan), "Alternatif bir tarih yazıyorum", *Hürriyet*, 10 Aralık 2009.